

SHELTER AS A WAY OF ORGANIZING A SAFE SPACE FOR PERSONS WHO HAVE SUFFERED FROM DOMESTIC AND GENDER VIOLENCE
ПРИТУЛОК, ЯК СПОСІБ ОРГАНІЗАЦІЇ БЕЗПЕЧНОГО ПРОСТОРУ ДЛЯ ОСІБ, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА ТА НАСИЛЬСТВА ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ

Demchenko I. I./ Демченко І.І.

d.p.s., prof./д.пед.н., проф.

0000-0003-4302-7564

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,

Kyiv, Heroiv Oborony, 15, 03041 /

Національний університет біоресурсів і природокористування України,

Київ, Героїв оборони, 15, 03041

Revniuk N. I./Ревнюк Н.І.

s.p.s., associate prof./к.пед.н., доц.

0000-0001-7140-094X

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Sadova, 2, 20300 /

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

Умань, Садова, 2, 20300

Ivashchenko K. V./ Іващенко К.В.

s.p.s., associate prof./к.пед.н., доц.

0000-0003-1133-9635

Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Uman, Sadova, 2, 20300 /

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

Умань, Садова, 2, 20300

Анотація. У статті розглянуто особливості та базові принципи роботи притулків для осіб, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі. Зазначена важливість їх створення для реалізації місцевих і регіональних ініціатив щодо припинення гендерно зумовленого насильства. Визначено перелік послуг, які надаються в притулку для постраждалих осіб та форми роботи з особами, які постраждали від насильства. Розкрито особливості діяльності спеціалізованих служб щодо організації безпечного простору для постраждалих осіб. Актуалізовано важливість створення розвиненої системи надання послуг з попередження та протидії гендерно зумовленому насильству, яка забезпечує основні аспекти захисту, надання послуг і ресурсів та сприяє відновленню після насильства, відновленню самооцінки, самовизначенню для побудови самостійного життя.

Ключові слова: притулок, безпечний простір, гендерно зумовлене насильство, послуга, спеціалізовані служби, захист, адаптація.

Вступ.

Гендерно зумовлене насильство (ГЗН) вважається одним з найпоширеніших порушень прав людини і непропорційно впливає на жінок і дівчат, хоча чоловіки та хлопчики також є постраждалими. В Україні поширені випадки ГЗН, насильства з боку інтимного партнера, домашнього та сексуального насильства. Кількість зареєстрованих випадків зростає через пандемію COVID-19 [1].

Насильство тягне за собою довгострокові наслідки для здоров'я й благополуччя жінок і дівчат, суттєво впливає на їхню здатність брати участь у житті громади й суспільства. Для відновлення чи реабілітації жінкам і дівчатам може знадобитися тривала допомога, перш ніж вони зможуть повернутися до

повноцінного життя. Тому розвинена система надання послуг з попередження та протидії гендерно зумовленому насильству, зокрема домашньому, у тому числі надання послуги притулку для жінок, забезпечує основні аспекти захисту, надання послуг і ресурсів, що сприяє відновленню після насильства, відновленню самооцінки, самовизначенню для побудови самостійного життя. Починаючи з 2015 року, Програма UNFPA з протидії та запобігання гендерно зумовленому насильству працює над розробкою комплексної національної системи реагування та запобігання домашньому та гендерно зумовленому насильству в Україні. (Програма з протидії та запобігання гендерно зумовленому насильству [2].

Суб'єкти, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, відповідно до компетенції забезпечують надання у разі потреби тимчасового притулку для безпечного розміщення постраждалих осіб [3].

Основна частина.

Притулок для постраждалих, що забезпечує цілодобове перебування (до 90 днів) – це не просто послуга безпечного розміщення. Шелтер може забезпечити комплексний підхід до надання допомоги постраждалим і особам, яким загрожує насильство, дає можливість подолати наслідки вчиненого насильства й збільшує шанси уникнути повторних інцидентів.

Притулки для постраждалих як на міжнародному, так і на національному рівні визначено необхідною складовою цілісної системи реагування та протидії гендерно зумовленому та домашньому насильству. Діяльність шелтерів є важливою для реалізації місцевих і регіональних ініціатив щодо припинення гендерно зумовленого насильства [4].

За даними глобальної мережі притулків для жінок спільно з UN Women, яка є структурою ООН з питань гендерної рівності, в Україні притулки для постраждалих відповідають моделі emergency shelters, також відомі як екстрений притулок або житло на перший час/притулок першої сходинки. Такі притулки забезпечують коротко- чи середньострокове безпечне житло й психологічну підтримку для жінок і жінок з дітьми від кількох днів до кількох місяців. Можуть організовуватися кризові кімнати/кімнати екстреного реагування/«острівки безпеки» з можливістю перебування до десяти днів .

У 2022 році Уряд розширив повноваження спеціалізованих служб підтримки осіб, які постраждали від домашнього насильства та / або насильства за ознакою статі, враховуючи виклики повномасштабної агресії РФ проти України, зокрема можливість продовження перебування у притулках постраждалих осіб до закінчення дії на території України надзвичайного або воєнного стану.

Безпека, захист і реабілітаційний простір мають бути першочерговими при наданні будь-яких послуг, у тому числі й проживання. Безпека і створення реабілітаційного простору повинні бути головною метою, а надання притулку й послуг мають сприяти негайному покращенню фізичного й емоційного стану, а також довгостроковій фізичній, юридичній і соціально-економічній захищеності постраждалих. Заходи безпеки й захисту постраждалих і персоналу мають

враховуватися при плануванні й проектуванні притулків і послуг, які там надаються. У випадку загрози життю і здоров'ю безпека постраждалих вважається важливішою за все інше (наприклад, за збереження стосунків, за можливість для кривдника користуватися своїм майном тощо).

Робота притулку регламентується Типовим положенням про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 р. №655 (із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 1372 від 19.12.2022.). Притулок для постраждалих не розголошує інформацію про своє місцезнаходження й не має вивіски на приміщенні (будівлі, споруді), де розташований. Це важливо, бо постраждалі від насильства не шукатимуть притулку й послуг, якщо не матимуть впевненості, що це безпечна для них територія і що тут вони захищені [5].

Послуги в шелтері надаються на основі індивідуального плану роботи, який формується з урахуванням життєвого досвіду особи, котра звернулася за допомогою, і з урахуванням результатів оцінки її потреб, зокрема: форма й тривалість насильства; фізичний, психологічний, правовий і соціально-економічний статус на момент звернення за допомогою; інші індивідуальні фактори сімейного середовища й найближчого оточення, що впливають на здатність уникати зловживань.

Базовим принципом, яким у своїй роботі керуються притулки для постраждалих, є доступність. Рекомендований Радою Європи стандарт доступності – одне родинне місце (одна жінка і двоє дітей) на 10 тис. населення, але навіть у країнах Європейського Союзу досягти такого охоплення вдалося лише на 42-45 %. В Україні на першому етапі створення притулків передбачено наявність щонайменше одного притулку для постраждалих у кожному обласному центрі й у великих містах обласного підпорядкування (200 тис. населення) із розрахунку одне місце на 30-35 тис. населення [4].

Перебування в притулку повнолітніх постраждалих осіб різної статі не допускається. Отримання послуг притулку повнолітніми постраждалими особами різної статі забезпечується шляхом створення окремих притулків для жінок і чоловіків, відповідно до соціальних потреб регіону і з урахуванням непропорційного впливу домашнього насильства на жінок і на чоловіків, а також можливостей позитивних дій.

Важливою умовою для проживання у притулку є індивідуальна відповідальність, зокрема щодо нерозголошення місця свого перебування, активна співпраця з фахівцями притулку при вирішенні своїх проблем.

Окрім іншого, доступність передбачає, що послуги, які надаються притулком, мають бути розроблені з урахуванням особливих потреб постраждалих, які зазнають різних форм дискримінації (люди, які живуть з ВІЛ, особи з інвалідністю, внутрішньо переміщені особи, мігранти або особи без громадянства, представники ЛГБТ-спільноти тощо). На практиці це може означати: надання доступних послуг перекладу; розробка конкретної політики згоди і вжиття відповідних заходів для юридичного забезпечення захисту дівчат до 18 років; створення послуг для осіб, які мають залежність від алкоголю або

інших психоактивних речовин чи проблеми психічного здоров'я. Жодні особливості постраждалих не повинні перешкоджати отриманню необхідної допомоги.

При веденні випадку клієнтам притулку можуть надаватися послуги, які дозволяють подолати складні життєві обставини. Можуть передбачатися додаткові послуги: надання предметів домашнього вжитку/особистого користування; консультування; перенаправлення; юридична підтримка; кризова підтримка в телефонному режимі; планування заходів безпеки; впровадження реабілітаційних програм для постраждалих осіб та їхніх дітей тощо; а також більш широка підтримка, включно з веденням випадку [6].

Послуги постраждалим особам надаються на безоплатній основі в обсязі, який визначається державними стандартами надання соціальних послуг, затвердженими Міністерством соціальної політики України. Зміст і обсяг соціальної послуги для кожної постраждалої особи визначається індивідуально (залежно від потреб отримувача послуги) і вказується в договорі про надання соціальної послуги. Найбільш затребувані соціальні послуги: надання притулку; соціальна адаптація; соціальна інтеграція та реінтеграція; екстрене (кризове) втручання; консультування; інформування; соціальний супровід; посередництво (медіація); соціальна профілактика [7].

Окрім того, клієнтам притулку можуть надаватися інші послуги, зокрема, психологічні та психотерапевтичні, соціально-педагогічні, юридичні. Основними формами роботи з особами, які постраждали від насильства, є індивідуальне консультування, індивідуальна й групова психологічна реабілітація та корекція.

Будь-яка небажана ситуація в житті людини залишає негативні наслідки в її житті, зокрема це стосується ситуації, якщо по відношенню до людини було вчинено чи вчиняється насильство. Незалежно від тяжкості пережитого, як правило, людина потребує допомоги для того, щоб справитись із такими наслідками, а в деяких випадках – зберегти своє здоров'я, або життя. Це потребує значних зусиль, як самої людини, так і спеціалістів, які надають необхідну допомогу [8].

Здебільшого в суспільстві відсутнє належне розуміння наслідків насильства для людини, а постраждалі особи відчують соціальне відчуження, що позначається в подальшому житті та на їх психологічному стані. Зокрема, це стосується гендерно зумовленого насильства, від якого можуть страждати як чоловіки, так і жінки (будь-якого віку, походження та соціального становища) [4].

Висновки.

Вчинення гендерно зумовленого насильства – це не лише порушення прав людини та громадянина. Таке насильство носить подвійну загрозу для життя та здоров'я постраждалої особи. Така загроза може бути обумовлена не лише наслідком насильницьких дій для постраждалої особи, а ще й ступенем відповідальності для особи, яка його вчинила. Тому, при наданні соціальних послуг постраждалій особі, важливо не лише забезпечити її необхідною допомогою, але й ужити всіх необхідних заходів безпеки.

Література:

1. Аналітична довідка ООН: гендерно зумовлене насильство, 2021. Веб сайт. URL: <https://ukraine.un.org/uk/>
2. United Nations Population Fund, 2021. Веб сайт. URL: https://ukraine.unfpa.org/uk/GBV_services.
3. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству». Відомості Верховної Ради України, 2018. Веб сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text/>
4. Жінки. Мир. Безпека: Інформаційно-навчальний посібник з гендерних аспектів конфліктів для фахівців соціальної сфери / Колектив авторів. Київ, 2017. 172 с.
5. Типове положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі від 22 серпня 2018 р. № 655. Веб сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF#Text>.
6. Підтримка людей, які пережили гендерно зумовлене насильство: довідник-порадник із взаємодії. Веб сайт. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/27931/file/Mobile_booklet_Final.pdf.
7. Запобігання та реагування на гендернозумовлене насильство під час війни та в післявоєнних умовах Досвід та рекомендації жіночих громадських організацій. Відень, Австрія, 2022 Веб сайт. URL: <https://www.osce.org/files/f/documents/c/7/532505.pdf>.
8. Демченко І., Ревнюк Н. Спеціалізовані служби як спосіб організації безпечного простору для осіб, які постраждали від домашнього насильства та насильства за ознакою статі. *Інноваційні методи та технології підготовки фахівців соціальної сфери*: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22 березня 2023 р.) / [ред.кол.: О.М.Котикова, М.І.Радченко, І.В.Прожога та ін.]; Національний авіаційний університет. К.: НАУ, 2023. С. 31–33.

Abstract. *The article examines the features and basic principles of shelters for victims of domestic violence and gender-based violence. The importance of their creation for the implementation of local and regional initiatives to end gender-based violence is noted. The list of services provided in the shelter for victims of violence and forms of work with victims of violence have been defined. The peculiarities of the activity of specialized services regarding the organization of a safe space for the injured persons are revealed. The importance of creating a developed system of providing services to prevent and combat gender-based violence, which provides the main aspects of protection, provision of services and resources and promotes recovery after violence, restoration of self-esteem, self-determination for building an independent life, has been updated.*

Key words: *shelter, safe space, gender-based violence, service, specialized services, protection, adaptation.*